

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm XLV. Constitutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

nam undecim illi aut duodecim propinquosponsorum jurarunt inter personas contractantes seu coniunctas matrimonio impedimentum non intercedere, exhibentes utriusque profapiam secundum gradus singulos usque ad stipitem.

4 Nota III. Testes in summario iudicio aut negotio inquisitionis auditi, postea iterum in plenario recipi possunt, ut plenam fidem faciant, sed quid si diuersa deponant, & quidem iurati coram eodem iudice, seu Prelato. Resp. cum *gl. fin.* quod non valeat eorum testimoniū, *argum. c. Per tuas. 10. de prob. sin.* autem ponamus testem in eisdem iudicii instantia contrarium dicere, tum communiter loquendo, statur eius priore dicto legitime deposito. *argum. cit. c. Per tuas. de prob.* & docent DD. plerique: *Abbas hic. n. 9. Felinus. n. 4. Bart. in l. eos. ff. ad. l. Cornel. de falsis. Farin. n. 15. 4.*

5 Excipe 1. Nisi in continenti testis dictum suum reuocet, aut corrigat, vel postea erroris sui probabilissimam rationem afferat, aut tam integræ fidei persona sit, ut ipsi credi debeat, asserenti se prius deceptum aut facti oblitum esse, quâ de re *Bart. in cit. l. eos. n. 4.* & alii apud *Farin. q. 66. n. 227.*

Excipe 2. Si Prior depositio extra torturam facta sit, præfertur posterior cum torturâ, ita docet hic *Abbas. n. 9. Felin. n. 3. Menoch. cas. 108. n. 14. Farin. n. 165.* est autem sermo, de iis personis videlicet milibus, quibus absq; tormentis fides non habetur.

3. Excipiunt *Abbas in c. Literas. de presumpt. Felinus hic. in fine.* si posterius dictum testis coniecturis adminiculatum sit, tum secundum præfertur.

Aduerti tamen, debet, quod talis testis si erroris sui nullam probabilem rationem afferat, fateatur se periurum esse, & ideò fidem non mereatur, nisi in continenti errorem reuocet, uti dicitur in *c. Prætere. 7. tit. seq.*

6 Denique negari non potest, quin testimonium ac fides testis per reuocationem dicti, si ante sententiam latam per interualum facta sit, non nihil debilitetur, cum sit testis inconstans ac varius. *argum. l. 2. de te-*

stibus. & fateatur Abbas hic. n. 9. Felinus. n. 4. Farin. n. 164. & hæc omnia similiter locum habere videntur, si testis in diuersâ instantia iudicii contraria deponat, secundum *Abbatem hic. n. 9. in fine.* plura vide apud *Bart. cit. l. Eos. §. Quæro pro declarat.*

Not. IV. Non obstat publicatio testium in causâ matrimoniali, cum agitur de eius impedimento, quo minus testes super eodem, vel directè contrario articulo recipi debeant, quando quidem in tali causâ nec lata sententia obstat, cum non censeatur transire in rem iudicatâ. *c. Consanguin. 11. de sent. & re iudic. & notat Innoc. in fine huius c.*

Quæres: quisnam admittatur ad accusandum matrimonium de impedimento dirimente. Resp. cum *Abbate n. 3.* quod quilibet admittatur in ordine ad separationem, cum agatur de salute animarum & honore sacramenti. Pertinet itaque ad denuntiationem Canonicam, quæ contra Reos negantes impedimentum judicialiter instituitur, ita ut denuntiator fiat actor seu prosecutor quasi accusationis; non enim est propriè accusatio, aut causâ criminalis, cum non tendat ad vindictam.

CAPITVLVM XLV.

Constitutis.

PARAPHRASIS.

Marcus Canonicus Surrentinus Archiepiscopum suum coram Innoc. III. de Simonix crimine accusare aggrediens, in primis protestatus fuit, Archiepiscopi consanguineos multa per potentiam suâ iniecisse impedimenta, quo minus copiam probationum afferre potuerit, cum aliquos ad iurandum adduxerint, quod nollent contra Archiepiscopum testificari, alios autem minis à testimonio ferendo auertere nitantur; itaque Pontifex ex officio motus, mandat cuidam à se delegato, ut excommunicationis sententiam ferat in omnes eos, qui Marco impedimentum in testibus producendis in iicere præsumserint, illos autem, qui dictum iuramentum deposuerunt, pronuntiat

nuntiat eo obligatos non esse, quod si autem aliquis è consanguineis Episcopi aliquem testium à Marco producendorum impedire præsumpserit, tum ipsum quoque Archiepiscopum ab officio pontificali suspendat, donec efficiat, ut consanguineus ille à præsumptione sua cesset, quia non sit verisimile, quod talia à consanguineo fiant inuito Archiepiscopo, qui si vellet impedire, posset; quamobrè idem Archiepiscopus, secundum legitimas sanctiones (cæsareas) iniquam ostendit se causam fouere, & experiri debet iudicis auctoritatem à se elusam, dum defensionis copiam aduersario suo subtrahit.

SUMMARIUM.

1. Non est obligatorium iuramentum factum de non jurando coram superiore legitime interrogante.
2. Sciens & patiens ab altero aliquid fieri in suum commodum, & non prohibens, cum potest, censetur mandare aut approbare.
3. In dubio non presumitur scientia.
4. Coniectura, ex quibus scientia colligitur.
5. Resolvitur questio, an Dominus teneatur ex delicto famuli, vel officialis sui, negatiue.
6. Vnde Ordinariè Dominus aut Pater familias famuli vel domestici sui debitum vel damnum illatum prestare non teneatur.
7. Enumerantur modi, quibus dominus cause damni, aut delicti à famulo commissi, censetur.

NOTA I. Non est obligatorium iuramentum, si quis jurarit, quod præcipiente superiore iuramentum proferre nolit, dummodò legitime interrogetur, quã de re dixi in c. Intimauit. 18. hoc. tit.

NOTA II. Si quis patiat aliquid ab altero fieri in suum commodum nec prohibeat, censetur mandare aut approbare, ita sumitur ex hoc c. & c. Sicut. 33. iunct. gl. verb. præbere. de Simon. & l. Remunerandi. 6. ff. Mandati. si passus sim aliquem pro me fidei iurare, vel aliter interuenire, mandati teneor

(intellige, actione) & tradit ibi Bart. & docui l. 1. Tract. 2. cap. 3. n. 3. requiritur tamen ut is cuius nomine aut in cuius fauorem agitur, sciat rem agi, uti constat ex c. Quia præsulatus. 5. causa. 1. q. 4. item, ut si vellet prohibere, posset.

Sed quid in dubio præsumi debet, sciueritne aliquis an ignorarit, quod v.g. fiat delictum famuli alteriusve domestici officialis aut consanguinei ad hoc, ut illi imputandum sit, qui non prohibuit, cum prohibere posset, ac deberet. Resp. cum gl. magna in c. Cum ad sedem. 15. de restitut. spoliat. Baldo. in l. Ad inuidiam in fine. C. Quod metus causa. Felino. c. Petrus. 12. n. 2. de homicid. quod in dubio non sit præsumendum, dominum scire, uti colligitur ex cit. c. Cum ad sedem. 15. verb. interd. etum iuncta gl. ver. b. obligatam. ff. de probat. & reg. 46. in b. presumitur ignorantia ubi scientia non probatur, quæ regula maximè locum habet in ignorantia facti alieni.

Coniecturæ autem, ex quibus scientia colligi possit, variæ sunt, secundum qualitatem facti & circumstantiarum eius, præcipuè autem attendendum esse admonet Abbas in c. Cum causam, h. 2. & hic. n. 3. Felinus cit. c. Petrus. n. 4. num factum sit successivum seu aliquamdiu durans, ita, ut probabiliter in domini, patrisfamilias, & amici seu propinqui notitiam venerit, an verò sit momentaneum, quod simul ac semel fit v.g. furtum, homicidium &c. illud præsumitur aliquis scire; idèmq; est, si delictum non semel, sed sæpius, aut cum pluribus & non omnino clam committatur, qui ipse est casus nostri capituli; sed in posteriori casu si v.g. famulus in fauorem domini occiderit inimicum eius, nulla circumstantia antecedente, ex quã præsumi queat dominum tale famuli propositum scivisse, non poterit ipsi adscribi seu imputari.

Simile quiddam est, quod tradit Abbas. c. ult. n. 7. de consuetud. & docui libr. 1. Th. Mor. Tract. 4. cap. ult. n. 2. quod actus continuitatem diuturnam habens æquiualeat actibus repetitis, idèoque sufficiat ad consuetudinem introducendam per consensum

sum populi præsumptum, & quod docet hic *Felinus. n. 4.* quòd vicinus censeatur scire gesta à vicino suo, si sint continuata; secus, si sint momentanea, nisi iterentur.

Porro ex traditâ doctrinâ resoluitur Resp. de qua propter varietatem casuum variè DD. loquuntur, vtrum dominus teneatur ex delicto famuli, aut officialis sui. Resp. Negatiuè: vt docui *lib. 3. Th. Mor. ir. 4. cap. 27. n. 2. & n. 6. §. Alia quidem.* & tradit ex communi *Felinus. cit. c. Petrus n. 20. legista in l. 1. de infortiori actio- ne.*

Veruntamen si officialis excedat mandati fines, seu alia gerat, quæ ipsi à domino mandata non sunt, tum dominus, si extra culpam ipse sit, rata habere, aut damnum inde secutum præstare haud tenetur, vt habetur in *l. Penult. §. Scruus. De infortiori act. & l. ult. C. quod cum eo qui in aliena potestate &c.*

Exemplum affertur in indice Stephani *Daoyz super jure Casareo verb. Famulus* si famulus à lanio vendente accipiat carnes, sed pecunias sibi à domino ad soluendum datas non numerauerit, habitâ ipsi fide de pretio; postea autem aufugerit, quæritur jam vtrum dominus iterum soluere debeat. Resp. attendendum esse, qualem consuetudinem dominus tenuerit in carnibus, & similibus rebus emendis; si enim ordinariè solitus fuit pecunias promptas numerare, non obligatur; sin autem consueuerit accepta fide de pretio talia accipere; tum obligatur, vt sumitur ex *cit. l. ult. & consentiunt, quæ dixi cit. c. 27. n. 6.* ratio est quia in priore casu famulus, seu officialis mandati fines egreditur, cum ad emendum solum constitutus fuerit; non item ad fidem de pretio impetrandam, ac veluti mutuum accipiendum, in posteriore autem casu censeatur ad vtrumque constitutus, aded, vt si dominus mutet propositum ac mandatum suum expressum, vel præsumptum, id iis, quibuscumque per famulos seu officiales suos contrahit, significare teneatur, vt colligitur ex

l. Sed si pupillus. 11. §. de quo. ff. de infortiori actio- ne.

Respondendum est 2. Famuli, aut domestici delictum seu damnum illatum, dominus aut paterfamilias ordinariè præstare non tenetur, quæ est communis DD. sententia, cum enim Baldus, Felinus & alii supra citati docent, non esse in dubio præsumendum, quòd dominus sciat delictum famuli, & alii, cum docent non esse præsumendum, quòd delictum fiat ex domini voluntate, vt *Alciatus regula 3. præsumpt. 4. Mascardus. tom. 2. de probat. conclus. 1759. Tuscus. verb. famulus. conclus. 77.* hoc ipso supponunt, si dominus nullo modo consentiat in delictum, aut damni illationem, non obligari ex delicto, si quidem omnis restituendi obligatio oritur vel ex voluntariâ conuentione, vel ex culpâ, aut dolo, quorum vtrumque voluntarium aliquid requirit.

Nunc verò modi numerandi sunt, quibus dominus causa damni, aut delicti commissi esse censeatur. 1. Si censeatur tacite consentire, approbare, adeoque mandare, vt fiat delictum quod intellexit famulum in suum fauorem commissurum esse. exemplum habes in *hoc. c.*

2. Si dominus, aut paterfamilias aduertat, famulos eiusmodi damna sæpius inferre & non prohibeat, & quandoque eos non amoueat, quod spectatis circumstantiis facere deberet; delictum, seu damnum ipsi imputabitur, cum non sit extra culpam v. g. si animaduertat, quòd inquilinus, aut famulus ignem incaute tractet, & huic malo occurrere intermittat, tenebitur de incendio per famulum suum, aliumuè domesticum illato, cum tamen alioquin dominus, si extra culpam sit, incendii damnum, quod famulorum, aut seruorum negligentia datum est, non teneatur præstare, vt expressè habetur in *l. Si vendita. 11. ff. de periculo. & commodo rei vendita.*

3. Si dominus famulos, aut officiales, quos sciuit, aut suspicari poterat, & debebat, imperitos, & non idoneos esse, vel ad nocendum inclinatos, aut aliquod officium, aut rem

gerendam destinasse, tenebitur de eorum delictis; secus autem dicendum, si officialis pro viro bono ac perito non immerito habebatur, sed præter opinionem fefellit, ut videtur est apud *Felinum*, in *cit. c. Petrus. n. 2. & seq.* & exemplum attuli de officiali seu vicario Episcopi, in quaestionibus de iurisdictione q. 106.

Quarto si quis aliquem præposuit administrationi, obligatur ex gestis eius circa eandem negotiationem, aut officium, dummodo fines mandati, seu commissionis suæ non excedat, ut docui in primâ responsione & *cit. cap. 27.*

CAPITVLVM XLVI.

Constitutis.

PARAPHRASIS.

Quaestio erat super matrimonio contracto inter principem Bohemæ & Marchionis Misniæ sororem, hæc perente Principe coram Episcopo Pragensi comparere volebat, ut suas actiones ipsamet proponeret, sed à satellitibus Episcopi bis, vel ter accessu prohibita fuit, & nihilominus licet ipsa ad Sedem Apostolicam appellaret, Episcopus in causâ procedens, diuortii sententiam promulgauit; à qua ipsa iterum appellauit. His ita per procuratorem dictæ principissæ & nuntium dicti principis Bohemæ Innocentio III. narratis, ipse causam hanc delegat Archiepiscopo Magdeburgensi & Præposito Seburchensi mandans, ut partibus ad locum idoneum conuocatis recipiat testes, quos vel principissa pro se, vel princeps pro se super processu Episcopi Pragensis, posteriorum uè iudicum, producere voluerint, quandoquidem testificata nondum didicerant, & cum dicta principissa productioni nondum renuntiârit, ideò non prohibeatur testes vel eosdem, quos prius produxerat, vel alios, si voluerit, introducere.

S V M M A R I V M.

1. *Publicatis & cognitis testificationibus in causa Matrimoniali, testes denuo produci nequeunt.*
2. *Renuntiatio productionis testium, etiam cognitis testificationibus impedit ulteriorem per testes probationem.*

NOTA I. Licet in causâ matrimoniali publicatio testificationum non obstat, quo minus testes denuo produci queant circa quaestionem principalem, cum in ea agatur de animæ periculo & honore Sacramenti, ut dictum est in *c. Fraternitatis. 17. hoc. tit.* obstat tamen promulgatio, ac notitia testificationum v. g. utrum priores iudices in ipsâ matrimoniali causâ rectè processerint; nam tunc non vertitur animæ periculum; cum etiam post latam sententiam testes produci queant super causâ principali. *c. Lator. 7. de sent. & re iudicata.* & aduertit *gl. hic. verb. didicerint. Imola, Abbas, Felinus & alii.*

NOTA II. Duæ diuersæ causæ sunt quæ prohibent testes de nouo produci, si vel testificationes promulgatæ cognitæ sint, vel si partes productioni testium renuntiârunt, ideòque in causâ conclusum sit, iuxta ea, quæ dixi in *cit. c. Fraternit.* & docent *Imola Abbas, Felinus in fine huius capituli.* quod renuntiatio vim conclusionis in causâ habeat, & ideò etiam non cognitis testificationibus ulteriolem per testes probationem impediat.

CAPITVLVM XLVII.

Licet.

PARAPHRASIS.

Olim consanguinitas & affinitas vsque ad gradum 7° matrimonio impedimentum præstabat, quamobrem cum propter breuem hominis vitam testes de visu haberi non possent, necessarium erat in causis huiusmodi matrimonialibus etiam testes de auditu admitti, ut videtur est in *c. de parentelâ. 5. causâ. 35. q. 6.* sed